سیاسەتی تەنیایی ... نووسینی: نۆرینا هێرتز.. و: ئاری زا

کەسانی تەنیا جیهان وەك شوێنێکی دوژمنکارانە ئەبینن. پۆپۆلیستی ڕاستڕەو زیرەکانە ئەم ترسەی تەنیاکان خراپ بەکارئەهێنن بۆ ئامانجی خۆیان!

نووسینی: Noreena Hertz

وەرگێڕانی : Ari Za

دەربارەی مشك و مرۆق:

لەکۆڵەرەوەکان ئەوە دەرئەخەن، کە مشکەکان دوای گۆشەگیرکردنیان هەرش ئەکەنە سەر یەکتری، جا ئایا هەمان راستی بەسەر مرۆفیشدا وایە؟

ئەوەندەمان نەماوە بۆ هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئەمیریکا. ئەوەی کە زۆر گرنگە لە ئێستادا، تێگەیشتنە لە پەیوندی نێوان کەسی تەنیا و سندوقی دەنگدان.

لەگەڵ نزیك بوونەوەمان بۆ شەپۆلی دووەمی COV-19، تەنیایی بەرەو زیاد بوون هەڵئەکشێت ، ئەو ڕێکارانەی کە دانراوان بۆ بەرتەسککردنەوەی چۆنێتی پەیوەندیکردن و مامەلەکردن لەگەڵ یەکتری جێبەجێ ئەکریت. ئەمە بە تەنها کاریگەری لەسەر پیرەکان دانانێت، بەڵکو ئەو لیکۆڵینەوەانەی کە کراون بۆ یەکەم شەپۆلی بڵاو بوونەوەی COV-19، ئەوە دەرئەخەن کە گەورەکان لە هەر چوارکەس یەک بەریتانی هەستی بە گۆشەگیری کردوە، لەو ماوەیەی کە کۆمەڵگا داخرابوو. لە ناو گەنجانی تەمەن ١٨ بۆ ٢٩ سالانیش کە خاوەنی داهاتێکی کەمبوون، ڕێژەی گۆشەگیری لەناویانا زۆر لەسەر بوو.

Hannah Arendt لە ساڵەکانی ١٩٠٠ یەکەم کەس بوو کە لەسەر پەیوندی نێوان تەنیایی و سیاسەتی دەمارگیری نووسیوێتی. لە ساڵی ١٩٥١ کتێبێکی دەرکرد بە ناوی (بنیچینەی تۆتالیتاریزم) ” The Origins of Totalitarianism ” . کە زۆر بە فراوانی لەسەری ئەدوێ، هەر لەسەرەتای گەشەی دژە جووەوە Antisemitism و ڕۆڵی پروپاگەندە لەسەر ئەوەی چۆن راسیزم و بیرۆکراتی بڵاو بوونەوە لەژیر سایەی ئیمپریالزمدا. بەڵام لە کۆتاییدا ئەگات بە ئەنجامێك کە هۆکارێکی چاوەروانەکراوە ئەویش: تەنیاییە. نووسەر ئەنووسێت ئەو کەسانەی کە کەوتونەتە حاڵەتی ”تەنیایی و کەمی پەیوەندی کۆمەلایەتی ئاسایی… ئەبیتە هۆی ئەوەی خۆیان بدەنە دەست ئایدیۆلۆجیەکان کە مانای ژیان

و ڕێزی خۆیانی تیا ببیننەوە. تەنیایی یان " ئەزموونی ئەوەی کە تۆ سەر بەم جیهانە نیت بە هیچ جۆرێك", Arendt ئەنووسێ " لە جەوهەری حوکمی تۆتالیتاردا … بناغەدانەرن بۆ جەلاد و قوربانی".

سەرباری ئەوەی کە دنیای ئەمرۆمان جیاوازترە لە ساڵانی١٩٣٠ ی ئەڵمانیا. ، بەڵام ئەمە ئاگاداریەکی میژووییە نابێت چاومانی لێ بنوقێنین. پێش دەرکەوتنی ئەزمەی COV-19 ، تەنهایی ڕێچکەی کردبوو کە ببێتە یەکێك لە هەستەکانی سەدەی ٢١.

بەکاربردنی ئەو دیاردانە بۆ برند□ن□وەی سیاسی لەلایەن سەرکردە پۆپۆلیستە ڕاستڕەوەکان و هیزە توندڕەوەوەکان لە حاشیەی دیمۆکراتیەتدا. ئەو خاڵە هاوبەشەی کە بە یەکیانەوە ئەبەسێت بۆ کرێکارێکی هێلەکانی شەمەندەفەر Terry لە ئەڵمانیا ، Eric ئەو کرێکارە گەنجەی لە نانەواخانەیکی پاریس کار ئەکات و کابرایەکی کاسب Giorgio لە میلانۆ. ئەو زانیاریانەی دەستم کەوتوون دەربارەیان و بە دواداچوونم بۆ کردون، هەرسێکیان بڕیاریانداوە بۆ هەڵبژاردنی داهاتوو دەنگ بە سەرۆکە پۆپۆلیستە راسڕەوەکان بدەن. هەرسێکیشیان تەنیان.

بەپێی ئەو پێناسە تەقلیدیەی کە کراوە بۆ کەسی تەنیایی بریتیە لە فەردیەت، بەوە ئەناسرینەوە کە مەحرومن لە ژیانی هاوبەش، خۆشەویستی و تێکەڵاوی کۆمەڵایەتی یان لە نەبوونی پشتگیری لەلایەن هاوڕێیانەوە. پێش ئەم (نەخۆشی کۆرۆنا قایرۆس) لێکۆڵینەوەیەك پیشانی ئەدات کە لە هەر پینج ک□س، سێ کەس لە ئەمیریکا USA خۆیان وەك کەسێکی تەنیایی ئەناسێنن. لەهەمان کاتدا دوو لە سێی ئەڵمانەکان ئەڵێن کە تەنیایی کێشەیەکی جدیە. لە بەریتانیا بارەکە زۆر قرسترە کە باسی دانانی وەزیرێك بۆ تەنیایی بکەن لە ٢٠١٨ دا, لە ساڵی ٢٠١٩ لە هەشت کەسی بەریتانی، یەك کەس هیچ هاوڕێیەکی نیە باوەڕی پێبکا، ئەمە لەکاتێکدا پێش پێنج ساڵ ڕێژەکە یەك لە دە کەسدا بوو.

زۆر ڕاشکاوانە سمارت تەلەفۆن یەکێکە لە کێشەکان. ئەمە نەك لەبەر ئەوەی بەردەوام لەسەرخەتی کراوەین و سەرنجمان پەرشوبڵاوە، بەڵکو لەبەر ئەوەی بەردەوام هەست بە تەنیایی ئەکەین، لەگەڵ ئەوەشدا بە جەستە لەگەڵ یەکێکداین, بەڵام لەبەرئەوەی بەردەوام گۆرانی ئینزار لە میدیا کۆمەڵایەتیەکانەوە واتای کاریگەریان هەیە لەسەر ڕقوقین و کۆمەنتی شەرئامێز بە تایبەت لەسەر گەنجان.

هۆکاری تریش هەن. لێشاوی کۆچ بۆ شارەکان وای کردوە کە شارنیشینان دراوسیکانیان نەناسن و هەستی ئینتمایان نەبێت، لە کاتێکدا بەردەوام زۆرێك لە ناوچە گوندنشینەکانیش هەست بە تەنیایی ئەکەن

بەهۆی ئەوەی کە هیچ پ□پشتیەك ناکرێن لەلایەن خێزان و هاو□کانیانەوە کە یان ئەو پەیوەندیان□ ه□و□شاونەتەوە یانیش هەر نەماون.

ئینجا ئەوەی کە ئێستا هەمانەو بە بیری لیبرالی نوێ (New Libralizm) ئەیناسین: چل ساڵ سەیری خۆمان کردوە وەك ڕکابەر (منافس) لەگەڵ یەکتردا، نەك هاوکاری یەکتر، خەریکی دەستکەوت و بردن بووین، نەك بدەین. ڕق، بێ بەخشندەیی. دەرئەنجامی ئەمانە ئەبێت و جێ پەنجەی خۆی لە کۆمەڵگادا دیار ئەکات. لە تازەترین پشکنین کە لەسەر ٤٦٠٠٠ بەشداربوودا کراوە لە تەواوی دنیادا، ئەوە دەرئەخەن کە ئەوانەی لە کۆمەڵگایەکی فەردیانە دا (Individualistic) ژیان بەسەر ئەبەن،دیاردەی تەنیایی بە شێوەیەکی بەرچاو زۆرترە لە کۆمەڵگایەکی تێکەڵاو (Collectivist) دا.

وەسفکردنی هەستی تەنیایی تەنها بەوەی تا چەند هەست بە پەیوەندی خۆمان بە هاورێ، دراوسێ و هاوکارەکانمان ئەکەین، خۆمان ئەخەینە ناو گێژاوێکی دژوارەوە بۆ شآردنەوەی هێزگەلێك لەسەر تەنیایی. ئەمە هیچ کێشەیەکی کەسێتی نیە، بەڵکو سیاسیە، بە هەمان ڕێژەش کۆمەڵایەتی و ئابووریشە. ئەمە پەیوەستە بەو هەستە داپچراوەوە لە هاونیشتمان و سەرکردە سیاسیەکان و کار و خاوەنکارەکان.

زۆر شت گۆڕاوە لە جیهاندا بە هۆی گلۆبالیزم ، ئەتمەتە (Automation)، تەقەشوف و ئەزمەی ڤایرۆسی کۆرۆنا و دابەزینی ئاستی ئابووری دنیا، وای کردوە کە کەسی تەنیا بێچارە بن و ئەوەندەی تر گۆشەگیر تر بن لە کۆمەڵگا، دەستیان بە هاوپشتیە کۆمەڵایەتیەکان نەگات، ئەوەندەی تر بێچارە بن، نادیاربن و دەنگیان نەبیسترێت.

تێهەڵکێشکرندن لە نێوان کەسایەتی و سیاسەتی گۆشەگیری ن□ك تابنە یارمەتیدەرێك بۆ ڕوونکردنەوەی ئەوەی بۆچی ئەمڕۆ ڕێژەی تەنیایی بەرزە لە جیهاندا، بەڵکو هەروەها بۆچی دیاردەی تەنیایی و سیاسەت پەیوندیەکی ڕاستو□خ□یان هەیە لەم سالانەی دواییدا.

زۆر زوو لە ساڵی ١٩٩٢ لێکۆڵەرەوان دەستنیشانی پەیوەندی گۆشەگیری کۆمەڵای□تی و دەنگدان بە LePen Jean- Marie کرد کە سەر بە پارتی ڕاستی توندڕەو "بەرەی نیشتیمانی لە فرەنسا" یە. لەلای ئەوسەری ئۆقیانووسی ئەتلەسیش (ئەمیریکا) ڕاپرسیەك لەلایەن دەزگای Center for the Study of Elections and Democracy کراوە لە ساڵی ٢٠١٦ ، ئەوە نیشان ئەدەن کە دەنگدەرانی Donald Trump زۆربەی زۆریان ئەو کەسانەن کە کەمترین هاوڕێیان هەیە، کەمترین ناسیاویان هەیە و کەمترین کات لەگەڵ هاوڕێ و خزامنیان ئەبەنە سەر لە هەفتەیەکدا،

ئەمە بە بەراورد لەگەڵ هەوادارانــی هەریەکە لە هیلاری کلینتــن و ساندرا.
لە ووتویژەکانمدا لەگەڵ دەنگدەرانی ڕاستی توندڕەو لە هەمــوو دنیادا، گەشەگیری بابەتی دووبارە بووە. Eric ئەو کرێکارەی کە لە نانەواخانەیەکی پاریس کار ئەکات، ئەیگێڕایەوە بەم کە ژیانی شار جەند تەنیاییە، و چەند دەخەشە بە بەژداریکردنی لە کۆبونەوەکانی Rassemblement National (RN کە پێشــتر بەرەی نیشتمــانی لە فرەنســا بــوون) لە ڕۆژانــی چــوارشەممە. چەن پێکەوە ئەچنە دەرەوە بۆ نۆش کردنی پەرداخەك بیرە و دوای ئەوە خەریکی بڵاو کردنەوەی بەیاننامە و هەڵواسینی پلاکاتن پێکەوە. بەر لە ڕووکردن بەرەو لای Le Pen هەندەك پارتی سیاسی تری ناسیوە، لەوانە پێپۆلیستی چەپ، بەلام ئەو جێ و شوینی خۆی لە نــاو RN دا دیتەوە، کە پێشــوازیەکی تایبەتیان لێ کردوە.
هەروەها بیر لەو میتینگی هەڵبژاردنە بکەنەوە لە ٢٠١٦ کە دۆناڵد ترمپ کردی، چەند سەرکەوتوبوو، و ئەوە تێئەگەن کە بۆچی ئەو زۆر پەرۆشەتی جاریکی تر ئەوانە بەرەتەوە بۆ کەمپینی هەڵبژاردنی ٢٠٢٠. دەریایەك لە خەڵکی پۆشاك سوور بە کڵاوەی سوورەوە، باج و کراسی قۆڵ کــورت (T-shirt) کە لەســەری نووســراوە "Make America Great Again"، ئەو ئاهەنگە هاوبەشانە وا لەو خەڵکانە ئەکات کە هەست بکەن ئەوان بەشێك بن لە شتێکی گەورە. ئەمەش وایان لێ ئەکات کە هەست بە شوناسی خۆیان بکەن، کە زۆرێك لە دەنگدەرانی بە زەحمەت ئەو هاوخزمایەتیە ئەبیننەوە لە شوێنێکی تردا.
بەڵــام ئەمە هەر ئەوەنـــدە نیە کە پۆپۆلیستە ڕاستڕەوەکان توانیابێتیان نیمچە عەشیرەتێکیان درووستکرد بێت، کە ببێتە هۆی بــوونی ئاوا دەنگدانەوەیەکی گەورە لە نێــو ئەو کەسانەدا کە پەیوەندیە ئاسایی و تەقلیدیەکانیان بە جێکار و دامەزراوە ئایینی و کۆمەڵگا بە گشتیەکەی بچراوە.
سەرکەوتنەکە لەوەدایە: ئەوان هەڵئەستن بە گرتنی هەستی دابران و تەهمیش کە لەم ساڵانەی دواییدا زۆرێك لە هاووڵاتیان ئەزمونیان کردوە، هەستێك کە لە بیرکرابن، هەتا لەلایەن دەسەڵاتدارانی سیاسی و ئابوریەوە وازیان لێهێناون (بە جێیانهێشتون).
"ئەم سیستەمە ئابووریە نادادیە"، ئەمە قسەی Eric کە کرێکارێکە لە پاریس. "ئیتر تۆ سەخت کار بکەیت بەس نیە، ئەبێ تاقەت پێوەکەن بە سەختی کار بکەیت. ئیتر تەنها ئەوە بەس نیە زیرەك بیت، ئەبێت سوپەرزیرەك بیت و ئەو مرۆڤە ڕاستەقینیە بە دەست بهێنیت(ببیتە پیاو) — ئەگینا زۆر زەحمەتە بتوانی ئەوەت دەستکەوێت کە بەشی ژیانت بکات".

Terry کە کرێکاری خەتی شەمەندەفەرە، هەست ئەکات بۆتە شتێکی تێکشکاو. باوکی هەشت مندالە و لە ڕۆژهەڵاتی – Tennessee، بیست سال□ ل□ هێڵی شەمەندەفەر خزمەتی هەیە، و ژیانی لەسەر ”لەم مووچە بۆ ئەو مووچەیە” لە جیاتی ئەوەی کە ”ژیانێکی زۆر باش” کە پێشتر هەیبوو. وەك هەموو ئەو کرێکاری هێلی شەمندەفەرانەی گ□و□م لێ گرتون، ئەویش باوەڕی وایە کە Tremp گوێ ئەگرێ و ئەیەوێت ”چاوی لە خەڵکەکەی خۆی بێت”، بەڵام سەرکردە سیاسیەکانی پێش ئەو بە باوەڕی ئەو چاویان پۆشیوە لە داخوازیەکانی خەڵك.
کەواتە تووشی سەرسورمان نەبین کاتێك لێکۆڵەرەوان هەڵدەستن بە لیکۆڵینەوە لە مۆڵگەی ڕاستڕەوە توندرەوەکان لە فرنسا و ئەڵمانیادا، ئەوەیان دۆزیوەتەوە کە ”بەجێهێشتن” ئەو بابەتە زۆر دووبارەیەیە. لەوێدا چەندەها پارتی چەپی مامناوەند چەوت دەرچوون، ئیتر لە دیدگای زۆرێکیاندا ئەوانە وا سەیرناکرێن کە بیر لە بەرژەوەندی ”لەبیرکراو” و ”بەجێهێشتراو” ەکان بکەنەوە. ئەمە بە تایبەتی بۆ کۆم□□گ□ای چینی کرێکار راستە، و زۆربەی جار لە کۆمەڵگای زۆرینەی سپی پیستدا.

تەنیایی شتێکی تریش ئەکات…

ئاسۆی بینینیان ئەگۆڕێت بۆ جیهان و دەوروبەر. لە لیکۆڵینەوەیەکدا کە لە کۆلیژی King لە لەندەن ساڵی ٢٠١٩ کراوە، داوا لە ٢٠٠٠ خویندکاری ١٨ سالان کراوە، کە ڕوونکردنەوەیەك بنووسن لەسەر دراوسێکانیان و تا چەند هاوڕێیانن. هەمان پرسیار لە خوشك وبرای ئەو بەشداربوانە کرا، کە لە هەمان ناونیشاندا ئەژیان. بە کورتی، ئەو خوشك و برایانەی کە زۆرتر تەنیان، تێڕوانینیان بۆ دراوسێکانیان کەمتر هاوڕێیانە بوو، و کەمترین پەیوەندیان پێوە هەبوون، و کەمتر باوەڕیان بەو خوشك و برایانە هەبووە کە کەمتر هەستی تەنیایان هەبووە.
کەسە تەنیاکان ئاوا سەیری جیهان ئەکەن کە شوێنێکە دوژمنکارن و ترسێنەرن. پۆپۆلیستی ڕاستڕەو زۆر زیرەکانە ئەم ترسەی تەنیاکان ئیسغلال ئەکەن. لە پاڵ ئەوەی کە فۆکوس لەسەر ئینتمایە، هەمووکاتێکیش نامەیەکی ڕوون و ئاشکرایان هەیە لەسەر ئەوەی کە کێ بانگ ناکرێت. بۆ نموونە بیر لەو هەزاران دەنگەی هاواریان ئەکرد ”دیوارەکە دروستکەن” لە کۆبوونەوەی هەڵبژاردنەکەی Tremp . یان چۆن هەوادارانی AfD (Alternative für Deutschland) لە کاتی خۆپیشاندانەکاندا هاواریان ئەکرد ”ئێمە خەڵکین”، وەك بەفری سپی دیارە کە کێن خەڵك، کێش خەڵك نیە.
ئا لێرەدایە یاریکردنی پۆپۆلیستەکان لەسەر تەنیایی و گۆشەگیری

دەگرنەدەست بە شێوەیەکی زۆر ناشرینانە و جیاکاریانە. لە ڕێگەی بەهێزکردنی هەستی هەوادارانی "بەجێهێشتراون" و "لەبیرکراوان" و دانانیان لە بەرامبەر ئەوانەی بە ئاشکرا سیاسەتی ئاواڵەخوازی خەلکانەکن کە لەوان ناچن- کەسانی کۆچبەر و هەندێک جار کەسانێک کە ئایینی تر یان ڕەنگی پێستی تریان هەیە – دەست ئەکەن بە هەڵکردنی ئاگری پروپاگەندەی ترسی پۆپۆلیستیانە لەژێرناوی هەست، دڵەڕاوکێ و نادڵنیایی و پاریزکردن بۆ جیاوازیەکانی ئەتنیکی و ئایینی بۆ ئەوەی گوێڕایەڵی و پشتیوانی بە دەستبێنن.
لە توێژینەوەیەکی نوێدا کە لە سەر ٣٠،٠٠٠ مرۆڤی خۆبەخش کراوە بە لیکۆلینەوەی European Social Survey (پرسیارنامەیەکە کە لە لایەن کۆمەڵناسەکانەوە بەکار دەهێنرێت)، ئەوەیان دیتەوە، ئەوانەی کە زۆرتر دەربڕەی دژی کۆچبەرانن، نەک هەر لە رووی دیمۆگرافیەوە خۆیان جیاکردۆتەوە- لە رووی تەمەن، ڕەچەڵەک و پیشە- بەڵکو لە دوای نەمانی دڵنیابوونی ئابووریەوە، دابەزینی ئاستی باوەڕ لە لایەن هاوڵاتیان و دەسەڵاتدار و لە هەموویان گرنگتر، گۆشەگیری.
لە ساڵی ٢٠١٦ ترەمپ وای لە تەنیاکان کرد کە هەست بەوە بکەن ئەبینرێن و ئەبیسترێن. ئەو ڕاستەوخۆ بە ترس و بەجێهێشتنی ئەوان ئەدوا، لە هەمان کاتدا ئەو وا خۆی پیشان ئەدان کە ئەو تەنها کەسە لێیان ئەگات و گرنگیان پێ ئەدات. لە کەمپینی هەڵبژاردنی ساڵی ٢٠٢٠ دا توانای خۆی دووهێندەی تر ئەکات لە سەر ئەم ستراتیژیە: "ئێمە خێزانێکی نیشتیمانین" کە لە کۆنگرەی نیشتیمانی پارتی کۆماریدا لە ئۆگەست ڕایگەیاند." ئێمە هەردەم پارێزگاری خۆشەویستی و ئاگاداری یەکتر بین". ئەو ئاگادارمان ئەکاتەوە لەوەی کە" هەموو ئەوانەی بە دەستمان هێناوە، ئەستا لە خەتەردایە" – هەڕەشە لەلایەن نەناسراو (غەریب)، لەلایەن تاوانکاران، لەلایەن هەواڵە درۆکان.
ئەمە ئەو ستراتیژیەیەکە بە مشکە تەنهاکە دروستکراوە بۆ ئەوەی خۆی بدا بەدەستەوە (تەسلیم). ئەگەر Joe Biden نەتوانێت ڕووبەڕووی ئەوگووتارە بێتەوە و نەتوانێت پەیوەندی بکات بەو ئەمەریکیە تەنیایانەوە – بە تایبەتی بەشی ناوەڕاستی ئەمەریکا، لەوەیدا تەنهاکان ئەو کەسانەن کە تاجی هەڵبژاردن ئەبەنەوە.